

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

(Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kumrovec, Kutina, Sesvete, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice, Veliki Tabor, Virje i Zelina)

TEHNIČKO UREDNIŠTVO

Stručni kolegij Muzeja Moslavine u Kutini

Glavni i odgovorni urednik: Srećko Karapetrić

Tehnički urednik: Tihomir Krsmanović

Uređivački kolegij: Goran Jakovljević (Bjelovar),
Srećko Karapetrić (Kutina), Tihomir Krsmanović (Kutina),
Slavica Moslavac (Kutina)

KOREKTURA: Ana Bobovac, Srećko Karapetrić

Muzejski vjesnik izlazi jedanput godišnje. Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Za sadržaj i lekturu tekstova odgovaraju autori.

Glasiло solidarno financiraju Muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

Nakladnik: Muzej Moslavine Kutina

Za nakladnika: Slavica Moslavac

Tisak: Tiskara i knjigovežnica Kutina

Broj 14 - travanj 1991.

Godina XIV

Naklada: 600 komada

Naslovna stranica: Detalj sa izložbe "30. godina Muzeja Moslavine" u Kutini

Satovi varaždinskih urara u Gradskom muzeju Varaždin

Među zbirkama Kulturno-povijesnog odjela Gradskog muzeja Varaždin ističe se grupa starih satova¹⁾ nastalih u evropskim zemljama tijekom 17, 18. i 19. stoljeća, među kojima se nalazi i nekoliko vrijednih primjeraka domaćih i udomaćenih urara koji su stalno ili privremeno djelovali u gradovima sjeverozapadne Hrvatske. Posebno su za nas značajni satovi varaždinskih urara koji svojom kvalitetom potvrđuju solidni nivo majstorskog umijeća domaćih urarskih obrtnika.

Tabernakl - sat

Georg Glintz, Varaždin, zadnja četvrtina 18. stoljeća, četverostrano zastakljeno kućište od smeđeg drveta s mjedenim ukrasima, vis. 59 cm, duž. 25 cm, šir. 12,5 cm, KPO 2269.

Emajlirani brojčanik s arapskim brojevima za sate i minute, manji emajlirani brojčanik s arapskim brojevima, pokazatelj stroja za odbijanje, kazaljke za sate i minute od pozlaćene

mjedi izrađene na proboj, ukrasna ploča od gravirane mjedi s pozlaćenim mjedenim aplikacijama.

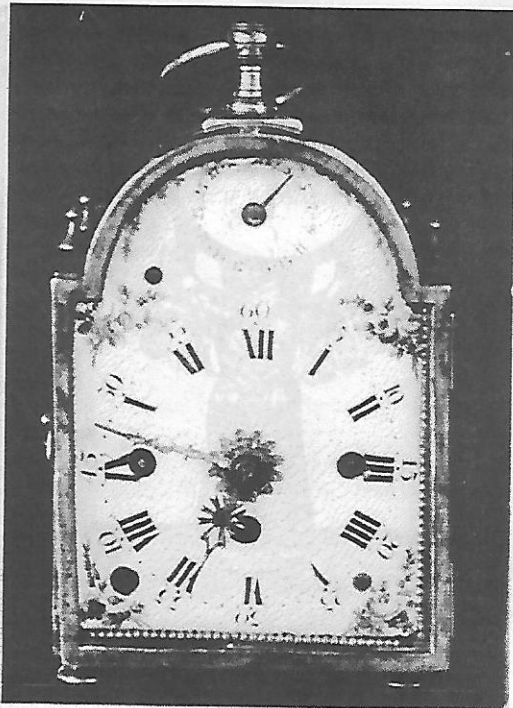
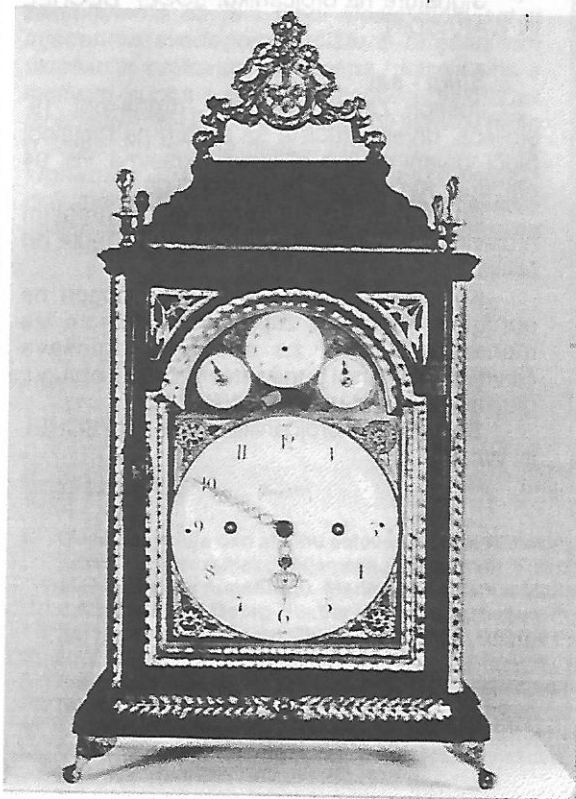
Kućište mehanizma od mjedi, pogon na oprugu s vretenastom zaprekom i klatnom iza mehanizma, stroj za odbijanje oglašava četvrtine, polovine i pune sate na dva zvonca.

Signatura na brojčaniku: GEORG GLINTZ IN WARASDIN.

Putni sat budilica

Vjerojatno Johann Glintz, Varaždin, zadnja četvrtina 18. stoljeća, četverostrano s prednje strane zastakljeno mjedeno kućište, vis. 23 cm, duž. 10 cm, šir. 8 cm, KPO 741.

Bijelo emajlirani brojčanik na ukrasnoj ploči oslikanoj cvjetovima, rimski brojevi za sate, arapski za minute, manji brojčanik s arapskim brojevima za stroj budilice, kazaljke za sate i minute izrađene na proboj s motivom sunca i mjeseca.

Kućište mehanizma od mjedi, pogon na oprugu s vretenastom zaprekom, most nemirnice izrađen na proboj u formi biljnih vitica, stroj za odbijanje oglašuje pune sate na jedno zvonce, stroj budilice se oglašuje na jedno zvonce.

Signature nema.

Stroj tabernakl - sata

Georg Glintz, zadnja četvrtina 18. stoljeća drveno kućište nedostaje, vis. 22 cm, duž. 15 cm, šir. 8,5 cm, KPO 2305.

Emajlirani brojčanik s rimskim brojevima za sate i arapskim za minute, kazaljke za sate i minute izrađene na proboj, ukrasna ploča od mjedi s graviranim vegetabilnim ukrasima i mjedanim aplikacijama.

Kućište mehanizma od mjedi, pogon na oprugu s vretenastom zaprekom i klatnom iza mehanizma, stroj za odbijanje oglašava polovine i pune sate na zvonce.

Signature na emajliranoj pločici nad brojčanikom: GEORG GLINTZ IN WARASDIN

Stojeći sat

Marcus Gohm, Varaždin, poč. 19. stoljeća, drveno crno obojeno kućište s pozlaćenim orlom, vis. 54 cm, duž. 25 cm, šir. 13 cm, KPO 1470.

Emajlirani brojčanik s arapskim brojevima za sate, brojčanik za dane u mjesecu s arapskim brojevima, kazaljke za sate, minute, dane i mjesece.

Kućište mehanizma od mjedi, pogon na oprugu s vretenastom zaprekom i kratkim klatnom iza mehanizma, stroj za odbijanje oglašava četvrtine i pune sate na tonsku oprugu.

Signature na brojčaniku: MARCUS GOHM IN WARASDIN.

Zidni sat

Josef Bechel, Varaždin, druga pol. 19. stoljeća, visoko zastakljeno četvrtasto drveno kućište s rezbarenim ukrasima, vis. 192 cm, duž. 50 cm, šir. 20 cm, KPO 5057.

Emajlirani brojčanik s rimskim brojevima za sate i mali brojčanik s arapskim brojevima za minute, kazaljke od željeza izrađene na proboj, okvir brojčanika od mjedi.

Kućište mehanizma od mjedi, pogon na uteg s kukastom zaprekom i dugačkim klatnom s mjedanim utegom u formi diska.

Signature na brojčaniku: JOSEF BECHEL IN WARASDIN.

Slika - sat

Joseph Zechel, Varaždin, druga pol. 19. stoljeća, drveno kućište sa slikom na metalnoj ploči, drveni okvir s reljefnim ukrasima, vis. 94 cm, duž. 104 cm, šir. 16 cm, KPO 68.

Emajlirani kružni brojčanik s rimskim brojevima za sate, kazaljke za sate i minute od čelika.

Kućište mehanizma od mjedi, pogon na oprugu s kukastom zaprekom i klatnom iza mehanizma, stroj za odbijanje oglašava četvrtine, polovine i pune sate na tonsku oprugu, glazbeni automat unutar kućišta.

Signature na brojčaniku: JOSEPH ZECHEL IN WARASDIN.

Tijekom prošlih stoljeća varaždinski su građani nesumnjivo trebali usluge urarskih obrtnika. Unatoč velikom broju žitelja i građana dobrog imovnog stanja vjerojatno ipak nije bilo potrebe za stalnim urarskim majstorom nego su u gradu povremeno obitavali i radili obrtnici koji su nakon izvršenih narudžbi odlazili u druge gradove. Od 18. stoljeća potreba za ovom vrstom djelatnosti postaje stalnija, pa se neki urari zadržavaju u gradu i više godina. Njihova imena zapisana su u gradskim zapisnicima koji potvrđuju da su neki urari postali i građani Varaždina.²⁾

Imena dokumentirana u gradskim zapisnicima pokazuju da su varaždinski urari bili ljudi različitog porijekla, najčešće došljaci iz Ugarske, Austrije i Njemačke. Od 19. stoljeća počinju se javljati i imena domaćih ljudi iz Hrvatske i iz samog Varaždina. Među prvim urarima koji se spominju u gradskim spisima, a sačuvani su i njihovi satovi, su njemački majstori Georg i Johannes Glintz. Oni se nastanjuju u Varaždinu krajem 18. stoljeća. Johannes Glintz je postao varaždinski građanin 1794. godine. Usporedbom sata koji se nalazi u zbirci Shauff u Zagrebu na kojem se nalazi signatura Johannes Glintza sa istim takvim satom u varaždinskom muzeju zaključujemo da je i lijepi klasicistički sat u mjedenom svodenom kućištu s brojčanikom ukrašenim oslikanim cvjetovima i kazaljka s motivom sunca i mjeseca njegovo djelo. Dva tabernakl - sata Georga Glintza koji je živio i radio u Varaždinu, ali nije postao i građaninom, nose signaturu majstora. Varaždinski gradski dokumenti spominju početkom 19. stoljeća urara Josephusa Mallera koji je porijeklom bio

Štajerac. Djelovao je u Varaždinu u prvoj četvrtini stoljeća, ali nažalost nije sačuvan niti jedan njegov rad. Prvih desetljeća 19. stoljeća djeluju u gradu još i urari Eduardus Metting, Marcus Gohm³⁾ i Johannes Eichberger. Najpoznatiji među njima je Marcus Gohm čiji je signirani sat jedan od najvrednijih primjeraka varaždinskog muzeja. Porijeklom Austrijanac koji je početkom 19. stoljeća djelovao i u Ugarskoj, Gohm je signirao satove tako da je uz svoje ime napisao i ime grada u kojem je radio. Sredinom 19. stoljeća djeluje u Varaždinu urar Johannes Kuchanicka, koji je 1846. godine postao varaždinski građanin, a sačuvan je i jedan njegov signirani sat. U drugoj polovici 19. stoljeća gradski dokumenti spominju imena Antuna Fürsta i Josepha Zechela⁴⁾ koji se smatraju Hrvatima, ali su se po svemu sudeći bavili prodajom i popravkom satova, a nisu ih sami izrađivali. Početkom druge polovice stoljeća spominje se u gradu i urar Ivan Maurek, ali nije sačuvan niti jedan njegov signirani rad. Vrlo je vjerojatno da su spomenuti urari izrađivali samo drvena kućišta svojih satova, a ne i same mehanizme. Njih su uvozili iz značajnijih obrtničkih središta, ponajviše iz Beča, pa su ih u dijelovima ili cjelovite ulagali u drvene konstrukcije koje su bile njihov rad.

Povijest urarstva u Varaždinu je gotovo još posve nepoznata i osim pionirskih istraživanja⁵⁾ o toj vrsti obrtničke djelatnosti se vrlo malo zna. Daljnjim proučavanjem povijesnih dokumenata i eventualnim pronalaženjem novih signiranih satova doznat će se više o ovoj finoj obrtničkoj proizvodnji koja je i u Varaždinu imala određen značaj.

BILJEŠKE:

1. Odjel posjeduje oko stotinu satova različitih sustava i oblika: džepnih, sunčanih, podnih, stojećih i zidnih nastalih u Nizozemskoj, Njemačkoj, Engleskoj, Francuskoj, Austriji i Hrvatskoj. Najvrednije su radili Michael Hoff u Augsburgu, Martin Breüdigam u Meissenu, Dominicus Erhardt u Innsbrucku, Harmanus Smit u Amsterdamu, Georg Hueber u Mödlingu, August Peckel u Beču, Joseph Peer u Beču, Roi u Parizu, Ian Reilly u Dublinu, Georg Charle u Londonu, George Prior u Londonu i Breguet u Parizu.
2. HAV Protocollum Civitatis II.
3. Satovi Marcusa Gohma nalaze se još u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu i privatnoj zbirci Ivana Rabuzina u Ključu.
4. Na jednom zidnom satu Joseph Zechel signiran je kao BECHEL.
5. Marija Mirković, Kućni sat, stilski razvoj kroz vjekove, izložba u Muzeju primjenjene umetnosti, Beograd 1964.